

سنجش میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان از نرم‌افزار کتابخانه‌ای این سازمان

مهسا امینی^۱، میترا پشوتنی زاده^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه اصفهان، ایران.

۲. استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه اصفهان، ایران.

پذیرش: (۱۳۹۴/۱۰/۱۳)

دریافت: (۱۳۹۴/۰۴/۱۹)

Evaluation of librarians and educators satisfaction of Esfahan institute for the intellectual development of children and young adults about institute library software

Mahsa Amini¹, Mitra Pashootanizade^{2*}

1. Knowledge and information science graduate student, University of Isfahan, Iran.

2. Assistant professor of Knowledge and information science, University of Isfahan., Iran.

Received: (2015/07/10)

Accepted: (2016/01/03)

Abstract

purpose: The aim of this study was to measure the satisfaction of librarians and educators Institute for Intellectual Development of Children and Adolescents in the software library of the organization.

Methodology: This descriptive survey was conducted. The investigation, all librarians and educators Institute for Intellectual Development of Children and Adolescents in the software library are the focus. Data descriptive statistics tables Thus prepared frequency distribution analysis of these data, the software SPSS (one-sample t test, t, Friedman test) was used.

Findings: The results showed that the most satisfying component libraries' total View Software "by 84/7 percent and the lowest component metadata facilities by 15. 2 percent. Demographic factors have a significant influence on respondents' satisfaction.

Conclusion: The satisfaction of respondents of all components other than the components' total View Software "below average for the component" General View Software "more than average, and the total satisfaction of respondents less than average.

Keywords

Adolescent Children's Library, Center for Intellectual Development of Children and Adolescents, software library, users' satisfaction.

چکیده

هدف: هدف اصلی این پژوهش، سنجش رضایت کتابداران و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان از نرم‌افزار کتابخانه‌ای این سازمان در از مولفه‌های «مشخصات کلی نرم‌افزار»، «جست و جو و بازیابی اطلاعات»، امکانات ابر داده‌ای، گزارش‌گیری، سازماندهی و ورود اطلاعات، سیاهه برداری، سفارشات و کنترل دسترسی و امنیت است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر، به روش پیمایشی- توصیفی انجام شده است. جامعه پژوهش، ۵۰ نفر و شامل تمامی کتابداران و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان است که از نرم‌افزار کتابخانه‌ای این کانون استفاده می‌کنند. به علت قلت جامعه، روش نمونه‌برداری از طریق سرشماری صورت گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین، توزیع فراوانی، انحراف معیار) و آمار تحلیلی (آزمون t یک‌طرفه و آزمون فریدمن) استفاده شده است. نرم‌افزار مورد استفاده SPSS نسخه ۱۶ است.

یافته‌ها: بیشترین رضایت کتابداران و مربیان از مولفه «مشخصات کلی نرم‌افزار» با ۷/۸۴ درصد و کمترین آن از مولفه «امکانات ابر داده‌ای» با ۲/۱۵ درصد است. عوامل جمعیت شناختی تأثیر معنی‌داری بر میزان رضایت پاسخ‌دهندگان نداشت. نتیجه‌گیری: نرم‌افزار کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نتوانسته است رضایت کتابداران را در انجام فعالیت روزانه برآورده نماید.

واژه‌های کلیدی

کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، رضایت کاربران.

* نویسنده مسئول: میترا پشوتنی زاده

*Corresponding Author: Mitra Pashootanizade

مقدمه

در عصر کنونی کلیه فعالیت‌های کتابخانه‌ها، تحت تأثیر فناوری‌های نوین مانند اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی قرار گرفته است و کتابداران در تلاش هستند که خود را با این فناوری‌ها، سازگار سازند تا بتوانند در این عرصه باقی بمانند و از فناوری‌های جدید، حداکثر بهره و استفاده را ببرند. یکی از این فناوری‌های نوین، استفاده از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای است که با ورود این نرم‌افزارها به کتابخانه‌ها از اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی، انقلابی عظیم در پیشرفت و دسترسی آسان به کتابخانه‌ها را برای استفاده‌کنندگان و کتابداران فراهم آورده است.

با توجه به رشد روزافزون تولیدات علمی و منابع اطلاعاتی، رفع نیازهای کاربران در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، نیازمند ابزارهایی است که با کاهش فرآیند دستی کتابخانه، انواع خدمات کتابخانه‌ای را با سرعت و سهولت بیشتر به کاربران ارائه دهند. (بیگی، ۱۳۸۶: ۷۶). این ابزارها برای آن خلق و ابداع می‌شوند تا بتوانند از میان حجم انبوه داده‌ها، اطلاعات صحیح را در اختیار کاربر مناسب قرار دهند و چنانچه نتوانند به حفظ این ارتباط و تعامل کمک کنند ناکارآمد بوده و بلااستفاده خواهند ماند. نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از جمله این تسهیلات و فناوری‌ها هستند که در صورت نادیده گرفتن ویژگی‌های کاربران و خواسته‌های آن‌ها نمی‌توانند اطلاعات صحیح را برای آن‌ها مهیا ساخته و در اختیارشان قرار دهند و چه بسا با داده‌های ناقص و نادرست مسبب تصمیم‌گیری‌های اشتباه گردند.

کتابخانه‌های کودک از جمله کتابخانه‌هایی هستند که با داشتن مخاطبینی در سنین حساس باید توجه ویژه‌ای به رفع نیازهای اطلاعاتی و در دسترس قرار دادن اطلاعاتی سالم و مفید برای آنان داشته باشند و نیازمند نرم‌افزارهای مناسب برای ذخیره و بازیابی منابع اطلاعاتی برای رفاه هر چه بیشتر استفاده‌کنندگان خود هستند.

در ایران کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان^۱ با سابقه‌ای بیش از ۵۰ سال در حال حاضر مهم‌ترین مرکز ارائه خدمات به کودکان و نوجوانان می‌باشند. این سازمان در کنار کتابخانه‌های عمومی و آموزشگاهی می‌تواند از عوامل رشد و ارتقای سطح مطالعه و پرورش فکر و استعدادها بالقوه کودکان و نوجوانان

باشد.

کتابخانه‌ها در این مراکز با روش باز اداره می‌شوند و مربیان کانون علاوه بر امانت درون کتاب به ارائه ۴۰ عنوان فعالیت می‌پردازند؛ که این فعالیت‌ها نقش بسزایی در بلوغ فکری و کاستن بذر انگیزه و علاقه به مطالعه در مخاطبان ۶ تا ۱۶ سال دارند. از آنجایی که کتابخانه‌های کانون رابطه تنگاتنگی با مخاطبین خود دارد و با توجه به شرایط ویژه‌ای که این مخاطبین دارند و در اصل سرمایه‌های اصلی این مرزوبوم هستند لذا وجود یک نرم‌افزار کتابخانه‌ای مناسب با این گروه سنی می‌تواند کمک مؤثری در دستیابی بهتر و آسان‌تر به اطلاعات، نماید.

بنا بر اظهارات مسئول انفورماتیک کانون در مرکز تهران، برای نرم‌افزار کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان که در حال حاضر درون مراکز این سازمان وجود دارد دو نوع گردش کار تعریف شده است، یکی گردش امانت و مطالعه کتاب و دیگری فعالیت‌ها، که شامل فعالیت‌های واسط تربیتی (گروه سنی ۶ تا ۱۶ سال) می‌شود و مربیان کلیه فعالیت‌های مربوط به دوره‌ها و کلاس‌های برگزار شده در کانون را در این قسمت وارد می‌کنند.

فهرست‌نویسی کتب نیز به صورت یکپارچه و در ستاد مرکزی انجام می‌شود. کتب موردنظر، در ستاد مرکزی کدگذاری می‌شوند و مشخصات فهرست‌نویسی کتب بر اساس فیپا وارد سیستم می‌شود و در واقع تأیید خرید کتاب‌های جدید را به وجود می‌آورند. پس از این مرحله، کلیه مراکز قادر خواهند بود با به‌روزرسانی سیستم خود تمامی عناوین کتب جدید را مشاهده و اقدام به خرید آن‌ها کنند.

در حال حاضر (تا تاریخ ۱۳۹۳/۹/۱۲ که این مصاحبه انجام شد)، در کتابشناسی کانون ۱۸۵۰۰ عنوان کتاب موجود است. پس از خرید کتاب توسط مراکز، کتب به‌طور خودکار وارد سیستم مراکز می‌شود و مراکز باید عناوین را در دفتر ثبت که در سیستم وجود دارد وارد و به هر عنوان شماره ثبت تخصیص دهند.

به‌طور کلی برای کدگذاری کتب از اعداد ۱۰ تا ۴۲ استفاده شده است. کدهای ۸ و ۹ فقط جهت تکمیل بانک اطلاعاتی کتب کانون است و این کدها مربوط به کتب قبل از انقلاب است و قابل امانت نیستند.

این نرم‌افزار فقط برای استفاده مربیان و کتابداران طراحی شده است و امکان استفاده اعضای کودک و

۱. در این مقاله از این بعد به‌جای عبارت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به اختصار از عبارت کانون استفاده خواهد شد.

بود.

پیشینه پژوهش

نیاز به نرم‌افزار مناسب در حوزه ذخیره و بازیابی اطلاعات باعث شد که سازمان‌های ملی و بین‌المللی در اکثر نقاط دنیا فعالیت‌هایی را از سال‌ها پیش در این راستا انجام دهند. در ایران نیز تحقیقاتی در این زمینه انجام گرفته و تاکنون نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای زیادی طراحی شده و به اجرا درآمده است؛ اما آنچه در اینجا قابل ذکر است و تا حدودی مورد غفلت واقع شده پژوهش بر روی نرم‌افزارهایی متناسب با کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان و میزان رضایت کاربران از این نرم‌افزارها است.

که در ادامه به توضیح برخی از آن‌ها پرداخته می‌شود.

وو^۱ (۲۰۱۵) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که استفاده از رابط کاربر بصری در سامانه کتابخانه می‌تواند استرس و تردید کودکان را از بین ببرد و به آنان حس کنترل ببخشد

مارتنز^۲ (۲۰۱۲)، نیز در مقاله‌ای با عنوان «مسائل مربوط به دسترسی و قابلیت استفاده در طراحی منابع دیجیتال کودکان»، بیان کرد که طراحی مناسب منابع دیجیتال برای کودکان علاوه بر تقویت مهارت جستجو، سبب برگرداندن کودکان منزوی و دارای شرایط خاص به سوی جامعه می‌شود.

سوبارنا و جانا^۳ (۲۰۰۸) در پژوهشی به تجزیه و تحلیل و ارزیابی کتابخانه بین‌المللی کودکان و نوجوانان دنیا پرداخته‌اند. در این پژوهش، معیارهایی برای ارزیابی کتابخانه مذکور ارائه شده است که تعدادی از آن‌ها معیار عمومی ارزیابی کتابخانه‌های دیجیتال محسوب می‌شدند. این معیارها شامل قابل فهم بودن محتوا برای کودکان، پوشش و گستره مناسب کتابخانه دیجیتال برای کودکان، اعتبار محتوا و نویسندگان در حوزه کودک، جذابیت صفحات وبسایت متناسب با درک کودکان، گویایی پیام‌ها برای کودکان می‌باشند.

بلال و بشیر^۴ (۲۰۰۷)، در مقاله‌ای با عنوان «تعامل کودکان با کتابخانه‌های چند زبانی و چند فرهنگی، درک چگونگی طراحی رابط کاربر» به بررسی تعامل کودکان عربی زبان به‌عنوان گروه فرهنگی متفاوت

نوجوان از این نرم‌افزار نیست. امکان جستجوی ترکیب و ساده در این نرم‌افزار وجود دارد. این نرم‌افزار امکان مرتب‌سازی نتایج جستجو به صورت صعودی و نزولی را دارد. بیشترین استفاده از این نرم‌افزار از قسمت کتابشناسی کانون و دفتر ثبت است.

امکان استفاده از کوتاه‌سازی، برای گسترده‌تر کردن نتایج جستجو توسط برخی از علائم مانند *، % و... نیز در این نرم‌افزار پیش‌بینی شده است.

تاکنون برای بهبود و به‌روزرسانی نرم‌افزار کتابخانه کانون، اقدامات زیادی صورت گرفته است و هم‌اکنون نرم‌افزار جدید این مراکز در دست مناقصه قرار دارد (کردیان، ۱۲ آذر ۱۳۹۳).

با توجه به اینکه نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای برای استفاده کاربران تهیه شده‌اند، لذا بررسی و ارزیابی نرم‌افزار از دیدگاه کاربران می‌تواند تولیدکنندگان نرم‌افزار را در شناسایی و رفع مشکلات احتمالی یاری رساند. از جمله این نرم‌افزارها، نرم‌افزار کانون است. بنا بر بررسی‌های صورت گرفته متوجه شدیم که نرم‌افزار موجود در کانون برای استفاده مربیان و کتابداران طراحی شده است و اعضای کودک و نوجوان این مراکز نمی‌توانند از آن نرم‌افزار استفاده نمایند. همچنین کتابداران و مربیان نیز در استفاده از نرم‌افزار با مشکلات زیادی روبرو هستند، به همین دلیل در پژوهش حاضر تلاش شده است تا نرم‌افزار کانون که تاکنون مورد ارزیابی قرار نگرفته است از دیدگاه کاربران آن (مربیان و کتابداران کانون) در شهر اصفهان در مؤلفه‌های ۱. مشخصات کلی نرم‌افزار (میزان مناسب بودن رنگ و طرح صفحه‌نمایش نرم‌افزار، دسترسی به اطلاعات موردنیاز، سهولت استفاده، یکدستی در اندازه و سایز استفاده‌شده در صفحات، سادگی در دسترسی به رابط کاربر، دسترسی به واژه‌نامه موجود در نرم‌افزار)،

۲. جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، ۳. امکانات ابر داده‌ای (امکان دریافت، انتقال، بازخوانی و خروجی اطلاعات بر طبق استاندارد)، ۴. گزارش‌گیری، ۵. سازمان‌دهی و ورود اطلاعات، ۶. سیاهه برداری، ۷. سفارش‌ها و ۸. کنترل دسترسی و امنیت موردسنجش قرار گیرد تا با شناسایی نقاط ضعف و قوت آن، گامی در جهت بهره‌وری هرچه بیشتر آن برداشته شود.

وسعت، سابقه تاریخی و فرهنگی شهر اصفهان، اشتیاق و استقبال از برنامه‌های فرهنگی برای کودکان نوجوانان و قدمت حضور کانون پرورش فکری کودکان نوجوانان در آن از دلایل انجام پژوهش در شهر اصفهان

1. Wu
2. Martens
3. Subarna and Jana
4. Bilal and Bachir

با کتابخانه دیجیتال بین‌المللی کودکان پرداخته‌اند.

حسن‌زاده و سهراب‌زاده (۱۳۹۱)، در پژوهش خود با عنوان «ارزیابی رابط کاربر کتابخانه کودکان و نوجوانان ایران از نظر مطابقت با معیارهای عمومی و تخصصی»، به این نتیجه رسیدند که مطابقت رابط کاربر کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان ایران با معیارهای عمومی به‌طور کلی ۶۲/۲۸ و میزان این مطابقت با معیارهای تخصصی ارزیابی کتابخانه‌های دیجیتال حوزه کودک، ۹۰/۱۱ درصد است. در کل رابط کاربر کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان ایران مناسب عمل کرده است.

در پژوهشی دیگر با عنوان ویژگی‌های رابط کاربر کتابخانه‌های مجازی بین‌المللی کودکان از دیدگاه کاربران و پیشنهاد یک الگو (حسن‌پور و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۸۹)، به این نتیجه رسیدند که همه نشانه‌های مفهومی موجود در رابط کاربر انگلیسی کتابخانه برای استفاده کودکان ایرانی نامناسب است. همچنین بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، هیچ‌یک از نشانه‌های ناوبری از نظر کودکان مورد مطالعه مناسب دانسته نشد. با استفاده از نتایج حاصل از این بررسی می‌توان رابط کاربرهایی مناسب جهت کودکان ایرانی، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و زبانی آن‌ها طراحی کرد.

در یک جمع‌بندی خلاصه می‌توان گفت که در تمامی پژوهش‌های انجام‌شده سادگی، زیبایی رابط کاربر، جذابیت صفحات وبسایت متناسب با درک کودکان، تعاملی بودن نرم‌افزار، گویایی و متناسب بودن پیام‌ها برای کودکان تأیید شده است.

هدف اصلی این پژوهش سنجش رضایت کتابداران و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان از نرم‌افزار کتابخانه این سازمان است.

سؤالات پژوهش

در راستای رسیدن به اهداف پژوهش، سؤالات ذیل در نظر گرفته شد:

۱. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از نرم‌افزار کتابخانه این سازمان بر اساس مشخصات جمعیت شناختی در چه حد است؟
۲. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه مشخصات کلی نرم‌افزار کتابخانه‌ای در چه حد است؟
۳. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه

جستجو و بازیابی اطلاعات نرم‌افزار کتابخانه‌ای در چه حد است؟

۴. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه امکانات ابر داده‌ای در چه حد است؟

۵. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه گزارش‌گیری نرم‌افزار در چه حد است؟

۶. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه سازمان‌دهی و ورود اطلاعات در چه حد است؟

۷. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از بخش سفارش در چه حد است؟

۸. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه کنترل و دسترسی و امنیت نرم‌افزار در چه حد است؟

۹. میزان رضایت کتابداران و مربیان کانون از مؤلفه سیاهه برداری در چه حد است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر، به روش پیمایشی-توصیفی انجام‌شده است. جامعه پژوهش، تمامی کتابداران و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان هستند که از نرم‌افزار کتابداری این کانون استفاده می‌کنند. تعداد این کاربران ۵۰ نفر بود که از بین این تعداد ۴۰ نفر (۸۰ درصد) به سؤالات پرسشنامه پاسخ داده‌اند.

برای گردآوری داده‌ها، در مرحله اول برای شناسایی نرم‌افزار و قابلیت‌های آن از مصاحبه با مسئول انفورماتیک کانون در مرکز تهران و برای ارزیابی نرم‌افزار از پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه‌ای مشابه در این حوزه قبلاً توسط حریری و فیروزی (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان «سنجش رضایت کاربران نرم‌افزار کتابخانه دیجیتال پیام در کتابخانه‌های استفاده‌کننده از آن» تهیه‌شده بود. منتهی آن‌ها از دو پرسشنامه (یکی برای کاربران و دیگری برای کتابداران) بهره بردند؛ اما در پژوهش حاضر فقط از پرسشنامه کتابداران استفاده‌شده است؛ زیرا کاربران و استفاده‌کننده اصلی از نرم‌افزار کتابخانه‌ای کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان فقط کتابداران و مربیان هستند و بخشی برای استفاده کودکان و نوجوانان در نظر گرفته نشده است. مؤلفه مشخصات کلی نرم‌افزار «که بیشتر ویژگی‌های ظاهری را مورد سنجش قرار می‌دهد، از پرسشنامه ویژه کاربران در پژوهش حریری و فیروزی به پرسشنامه کتابداران اضافه گردید. اگرچه روایی صوری و محتوایی و پایایی (با آلفای

ارشد			
بدون پاسخ	۴	۱۰	
سمت			
مربی مسئول	۱۱	۲۷/۵	
مربی فرهنگی	۲۵	۶۲/۵	
مربی هنری	۲	۵	
بدون پاسخ	۲	۵	
وضعیت			
رسمی	۲۳	۵۷/۵	
استخدام			
پیمانی	۲	۵	
قراردادی	۱۳	۳۲/۵	
روزمزدی	۱	۲/۵	
بدون پاسخ	۱	۲/۵	

پرسشنامه پژوهش حاضر شامل ۸ مؤلفه مشخصات کلی نرم افزار، جست و جو و بازیابی اطلاعات، امکانات ابر داده‌ای، گزارش گیری، سازمان دهی و ورود اطلاعات، سیاهه برداری، سفارش‌ها و کنترل دسترسی و امنیت است. نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد هر یک از گویه‌ها در قالب طیف ۶ گزینه‌ای (۰: وجود ندارد، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد و ۵: خیلی زیاد) جمع‌آوری گردیده است. جهت رسیدن به نتیجه کلی از نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد هر یک از مؤلفه‌های مورد بررسی، میانگین گویه‌های مرتبط، به‌عنوان نظر کلی پاسخ‌دهندگان قرار گرفت.

جهت تعیین میزان رضایت پاسخ‌دهندگان از مؤلفه‌های مورد بررسی با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای، میانگین‌های به‌دست‌آمده با میانگین فرضی ۳ (حد متوسط در طیف) مورد مقایسه قرار گرفت (جدول ۲). سطح معنی‌داری آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

جدول ۲. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای برای تعیین میزان رضایت پاسخ‌دهندگان از مؤلفه‌های مورد بررسی (مقایسه میانگین‌ها با میانگین فرضی ۳)

متغیر	میانگین	آماره آزمون (T)	مقدار احتمال (p)
مشخصات کلی نرم افزار	۳/۴۶	۳/۱۰۴	۰/۰۰۴
جست و جو و بازیابی اطلاعات	۱/۷۰۰۷	-۱۱/۱۳۲	۰/۰۰۰
امکانات ابر	۰/۳۳۶۴	-۳۳/۶۱۹	۰/۰۰۰

کرونباخ ۹۷ درصد) پرسشنامه مورد تأیید بود ولی به خاطر مؤلفه اضافه شده روایی به تأیید سه عضو هیئت علمی علم اطلاعات و دانش شناسی رسید و آلفای کرونباخ آن ۸۶ درصد محاسبه گردید. بنابراین پرسشنامه نهایی شامل ۸ مؤلفه «مشخصات کلی نرم افزار» (۶ گویه)، «جست و جو و بازیابی اطلاعات» (۲۲ گویه)، «امکانات ابر داده‌ای» (۹ گویه)، «گزارش گیری» (۲۱ گویه)، «سازمان دهی و ورود اطلاعات» (۲۵ گویه)، «سیاهه برداری» (۳ گویه)، «سفارش‌ها» (۶ گویه) و «کنترل و دسترسی و امنیت» (۳۰ گویه) گردید.

نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد هر یک از گویه‌ها در قالب طیف ۶ گزینه‌ای (۰: وجود ندارد، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد و ۵: خیلی زیاد) جمع‌آوری گردیده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ و آزمون‌های آماری آزمون t یک طرفه^۱ و آزمون فریدمن^۲ در سطح آمار استنباطی و میانگین، توزیع فراوانی، انحراف معیار، واریانس در سطح آمار توصیفی استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

ابر اساس نتایج به‌دست‌آمده ۹۰ درصد از پاسخ‌دهندگان زن و ۲/۵ درصد مرد می‌باشند. از لحاظ تحصیلات ۷/۵ درصد پاسخ‌دهندگان کاردانی، ۶۰ درصد کارشناسی و ۲۲/۵ درصد کارشناسی ارشد می‌باشند ۲۷/۵ درصد پاسخ‌دهندگان مربی مسئول، ۶۲/۵ درصد مربی فرهنگی و ۵ درصد مربی هنری است. وضعیت استخدام ۵۷/۵ درصد پاسخ‌دهندگان رسمی، ۵ درصد پیمانی، ۳۲/۵ درصد قراردادی و ۲/۵ درصد روزمزدی است.

جدول ۱. توزیع فراوانی (درصد) پاسخ‌دهندگان بر اساس مشخصات جمعیت شناختی (جنس، تحصیلات، سمت، استخدام)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنس	زن	۳۶	۹۰
	مرد	۱	۲/۵
تحصیلات	بدون پاسخ	۳	۷/۵
	کاردانی	۳	۷/۵
	کارشناسی	۲۴	۶۰
	کارشناسی	۹	۲۲/۵

1. One Sample T test
2. Friedman Test

توجه به میانگین‌های ارائه‌شده با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان پذیرفت که میزان رضایت پاسخ‌دهندگان از همه مؤلفه‌های موردبررسی به‌غیراز مؤلفه «مشخصات کلی نرم‌افزار» کمتر از حد متوسط و برای مؤلفه «مشخصات کلی نرم‌افزار» بیش از حد متوسط است و در کل میزان رضایت پاسخ‌دهندگان کمتر از حد متوسط است.

در جدول ۳ نتایج توصیفی برای نمرات به‌دست‌آمده برای میزان رضایت پاسخ‌دهندگان (نمره کل میزان رضایت) به تفکیک سطوح برخی مشخصات جمعیت شناختی ارائه‌شده است.

داده‌ای		
گزارش‌گیری	۱/۶۷۷۲	-۱۳/۴۸۱
سازمان‌دهی و ورود اطلاعات	۱/۱۰۱۶	-۱۴/۷۸۷
سیاهه برداری	۰/۶۸۳۳	-۱۳/۷۲۷
سفارش‌ها	۰/۶۵۵۰	-۱۶/۶۵۵
کنترل دسترسی و امنیت	۱/۶۱۳۰	-۱۰/۰۶۱
نمره کل رضایت	۱/۳۹۲۱	-۱۸/۱۹۱

نتایج آزمون T تک نمونه‌ای حاکی از تفاوت میانگین‌ها با میانگین فرضی ۳ است ($p < 0/05$) و با

جدول ۳. نتایج توصیفی برای نمرات به‌دست‌آمده برای میزان رضایت پاسخ‌دهندگان (نمره کل میزان رضایت) به تفکیک سطوح برخی مشخصات جمعیت شناختی

متغیر	سطوح متغیر	کمترین	بیشترین	انحراف معیار	میانگین
جنس	زن	۰/۵۴	۲/۶۶	۰/۵۶	۱/۳۹۰۴
	مرد	۱/۸۹	۱/۸۹	-	۱/۸۸۷۱
تحصیلات	کاردانی	۰/۹۶	۲/۶۶	۰/۹	۱/۶۳۱۱
	کارشناسی	۰/۶۳	۲/۶۰	۰/۵۴	۱/۲۸۴۵
	کارشناسی ارشد	۰/۵۴	۲/۴۹	۰/۵۸	۱/۲۵۹۲
سمت	مریی مسئول	۰/۵۴	۲/۲۶	۰/۶۲	۱/۳۳۳۳
	مریی فرهنگی	۰/۶۸	۲/۶۶	۰/۵۶	۱/۴۲۰۹
	مریی هنری	۱/۰۶	۱/۱۸	۰/۰۸	۱/۱۲۱۸
وضعیت استخدام	رسمی	۰/۵۴	۲/۶۶	۰/۵۴	۱/۳۴۹۸
	پیمانی	۱/۰۹	۱/۱۷	۰/۰۵	۱/۱۳
وضعیت استخدام	قراردادی	۰/۶۸	۲/۶	۰/۶۴	۱/۴۴۲۳
	روزمزدی	۱/۶۶	۱/۶۶	-	۱/۶۶۴۳

میزان رضایت پاسخ‌دهندگان ارائه‌شده است.

در جدول ۴ نتایج آزمون تحلیل واریانس چندعاملی برای بررسی تأثیر عوامل جمعیت شناختی بر

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل واریانس چندعاملی برای بررسی تأثیر عوامل جمعیت شناختی بر میزان رضایت پاسخ‌دهندگان

عامل جمعیت شناختی	آماره آزمون (F)	مقدار احتمال (p)
جنس	۱/۰۵۳	۰/۳۱۸
سمت	۰/۷۳۱	۰/۴۹۵
تحصیلات	۰/۲۵۷	۰/۷۷۶
وضعیت استخدام	۰/۳۴۷	۰/۷۹۲
سن	۰/۰۰۴	۰/۹۵۱
سابقه	۰/۲۰۸	۰/۶۵۳

علیرغم وجود اشکالاتی مثل عدم امکان باز کردن هم‌زمان چند صفحه در نرم‌افزار و نداشتن واژه‌نامه رضایت کتابداران و مربیان از مشخصات کلی نرم‌افزار موجود بیش‌ازحد متوسط (مقدار عددی ۳ در طیف) است که بیشترین حد رضایت نسبت به سایر مؤلفه‌ها را دارد.

میزان رضایت در مؤلفه‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، گزارش‌گیری، کنترل دسترسی و امنیت از ابعاد دیگر بیشتر بود. سیاهه برداری، سفارش‌ها و امکانات ابر داده‌ای، میزان رضایت کمتری به خود اختصاص داد. یکی از گویه‌های موردبررسی در این مؤلفه، میزان دسترسی به واژه‌نامه موجود در نرم‌افزار بود که بنا بر بررسی‌های انجام‌شده، واژه‌نامه در این نرم‌افزار تعبیه نشده است. یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای وجود واژه‌نامه است. واژه‌نامه کمک می‌کند که جست‌وجوهای قوی‌تر و با سرعت بیشتر و کاربردی‌تر انجام پذیرد. واژه‌نامه برای کتابداران و مربیان طیف وسیع از کلیدواژه‌های به‌کاررفته در نرم‌افزار را به نمایش می‌گذارد و از اتلاف وقت آن‌ها جلوگیری می‌کند. حریری و فیروزی در پژوهشی با عنوان «سنجش رضایت کاربران نرم‌افزار کتابخانه‌های دیجیتال پیام در کتابخانه‌های استفاده‌کننده از آن» (۱۳۹۰)، به نتایجی عکس یافته‌های پژوهش حاضر دست یافتند کاربران کمترین رضایت از مشخصات کلی نرم‌افزار را داشته‌اند.

دلیل این امر نیز شاید حاکی از آن باشد که کتابداران و مربیان کانون با مؤلفه‌های خواسته‌شده در مشخصات کلی نرم‌افزار ناآشنا هستند.

در بخش جست‌وجو و بازیابی اطلاعات جست‌جوی ساده و پیشرفته وجود دارد، اما تفاوت چندانی در نتایج به‌دست‌آمده از انتخاب جست‌جوی پیشرفته مشاهده نمی‌شود. در این قسمت می‌توان جست‌جو را بر اساس نویسنده و عنوان انجام داد، اما در بعضی از مواقع امکان رسیدن به نتیجه مطلوب امکان‌پذیر نیست.

طبق نظر کتابداران و مربیان، امکان یافتن کتاب از طریق جست‌جوی موضوعی بسیار کم است و این در حالی است که با تقویت جست‌جوی موضوعی اگر مراجعه‌کننده‌ای درخواست کمک و راهنمایی در مورد یک موضوع خاص را داشته، کتابدار به‌راحتی با جست‌جو در میان کلیدواژه موضوع می‌تواند به نتیجه دلخواه دست یابد و مخاطب کودک نوجوان خود را راهنمایی کند. در جریان جست‌جو، امکان مراجعه به صفحه بعدی و قبلی وجود ندارد و باید با بستن صفحه، دوباره جست‌جو را انجام داد.

عوامل جمعیت شناختی جنسیت، سن، تحصیلات، سابقه، وضعیت استخدام و سمت بر میزان رضایت از نرم‌افزار تأثیر معنی‌دار نداشت.

با توجه به جدول ۴ از آنجایی که مقادیر احتمال به‌دست‌آمده برای همه عوامل جمعیت شناختی از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بزرگ‌تر هستند بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان پذیرفت که عوامل جمعیت شناختی تأثیر معنی‌داری بر میزان رضایت پاسخ‌دهندگان ندارند (۰/۰۵ p).

جهت بررسی یکسان بودن اولویت مؤلفه‌ها بر اساس میزان رضایت پاسخ‌دهندگان از آزمون فریدمن استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه گردید.

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت مؤلفه‌ها بر اساس میزان رضایت پاسخ‌دهندگان

آماره آزمون (χ^2)	مقدار احتمال (p)
۱۹۰/۲۳۳	۰/۰۰۰

نتایج آزمون فریدمن حاکی از متفاوت بودن اولویت مؤلفه‌ها بر اساس میزان رضایت پاسخ‌دهندگان است (۰/۰۵ p). در جدول ۶ اولویت‌بندی مؤلفه‌های موردبررسی بر اساس میزان رضایت پاسخ‌دهندگان ارائه شده است.

جدول ۶. الویت بندی مؤلفه‌های موردبررسی بر اساس میزان رضایت پاسخ‌دهندگان

اولویت	مؤلفه‌ها
۱	مشخصات کلی نرم‌افزار
۲	جست‌وجو و بازیابی اطلاعات
۳	گزارش‌گیری
۴	کنترل دسترسی و امنیت
۵	سازمان‌دهی و ورود اطلاعات
۶	سیاهه برداری
۷	سفارش‌ها
۸	امکانات ابر داده‌ای

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از مؤلفه‌های موردبررسی در این پژوهش، کتابداران و مربیان از مشخصات ظاهری (طراحی صفحه، رنگ، اندازه حروف و...) راضی هستند

پیامک به صورت خودکار به تلفن همراه والدین می‌توان از بسیاری از هزینه‌ها جلوگیری نمود.

بسیاری از قسمت‌ها و پارامترهای این نرم‌افزار وجود دارد که یا قابل استفاده و فعال نیست، یا مرئیان طرز استفاده و کاربرد آن را نمی‌دانند. این اشکال در پژوهش‌های قبلی وجود نداشت همچنین به عنوان یک نقیصه بزرگ می‌توان به عدم ارائه خدمات برای مراجع کتابخانه اشاره کرد که در هیچ کدام از نرم‌افزارهای دیگر دیده نمی‌شود. بسیاری از قسمت‌ها و پارامترهای این نرم‌افزار وجود دارد که یا قابل استفاده و فعال نیست، یا مرئیان طرز استفاده و کاربرد آن را نمی‌دانند. این اشکال در پژوهش‌های قبلی وجود نداشت همچنین به عنوان یک نقیصه بزرگ می‌توان به عدم ارائه خدمات برای مراجع کتابخانه اشاره کرد که در هیچ کدام از نرم‌افزارهای دیگر دیده نمی‌شود.

پیشنهادها

- مشورت با شرکت‌های تولیدکننده نرم‌افزارهای کتابداری نظیر پارس آدرخش و...، بیان انتظارات و نیازها و خواسته‌های این سازمان می‌تواند به تولید نرم‌افزاری مفید بینجامد.

- ایجاد فضایی لذت‌بخش و امکان جستجو از طریق نرم‌افزاری مناسب برای گروه سنی ۶-۱۶ سال، علاوه بر ایجاد حس استقلال برای آنان، باعث تشویق و انگیزش بیشتر آن‌ها برای حضور در این مراکز می‌شود.

- وجود نرم‌افزار تحت وب این سازمان می‌تواند از یک‌سو به رشد و بالندگی فرهنگی فرزندان ایرانی کمک کند و از سوی دیگر فرهنگ اصیل ایرانی را به کودکان و نوجوانان سایر کشورها، معرفی نماید.

- کتابخانه ملی دیجیتال کودکان و نوجوانان ایران، کتابخانه دیجیتال بین‌المللی کودکان (ICDL)، کتابخانه بین‌المللی کودکان و نوجوانان مونیخ و... می‌تواند الگوی مناسبی برای ساخت نرم‌افزار تحت وب این سازمان باشند.

- برگزاری کلاس‌های آموزشی برای کتابداران و مرئیان مراکز کانون، توسط افراد متخصص، می‌تواند نقش مهمی در کارایی و مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های آینده این سازمان داشته باشد.

امید است نتایج به‌دست‌آمده و پیشنهادها این پژوهش بتواند، گامی کوچک در جهت بهبود نرم‌افزار کتابخانه‌ای این سازمان ارزشمند بردارد.

در پژوهش فیروزی و حریری هم کتابداران از جستجو و بازیابی رضایت پایینی داشتند.

چاپ برگه عنوان، موضوع، باعث می‌شود که حتی اگر امکان جستجو از طریق نرم‌افزار توسط مخاطبین کودک و نوجوان وجود نداشته باشد، می‌توانند با استفاده از برگه‌دان و به صورت دستی به جستجوی در میان عناوین و موضوعات موردنظر خود بپردازند و راحت‌تر به اطلاعات خود دسترسی پیدا کنند. چاپ برچسب مدرک کار آماده‌سازی کتب را راحت‌تر خواهد کرد و کتب تهیه‌شده زودتر در دسترس کودکان و نوجوانان قرار می‌گیرد که نرم‌افزار مذکور فاقد این امکانات است.

چون این نرم‌افزار تحت وب نیست، استفاده از امکانات ابر داده‌ای که بسیار در امر فهرست‌نویسی کمک‌کار کتابداران است ممکن نیست. در این سازمان کتاب‌ها توسط کتابدار متخصص فهرست‌نویسی نمی‌شود و کارشناس کامپیوتر بر اساس اطلاعات فیپا و به صورت دستی اطلاعات را وارد می‌کند. این امر با اصول تخصصی فعالیت‌های کتابداری سازگار نیست. ورود اطلاعات توسط یک کارشناس کتابدار، باعث ورود اطلاعات کتاب‌ها به صورت صحیح و کامل به سیستم می‌شود.

در قسمت گزارش‌گیری هرچند پارامترهایی تبیین شده، اما پاسخگوی نیازهای روزانه کتابداران و مرئیان نیست چون این نرم‌افزار به معنای واقعی یک نرم‌افزار کتابداری طراحی نشده، نمی‌توان گزارش‌گیری تخصصی یک نرم‌افزار کتابداری را از آن انتظار داشت. درحالی‌که چنین کتابخانه بزرگی با گستره ملی، نیازمند نرم‌افزاری جامع و کامل منطبق بر اصول کتابداری و سازگار با نیازها و فعالیت‌های خاص این نوع کتابخانه‌ها است. یکی از پیش‌پافتاده‌ترین و البته مهم‌ترین بخش هر نرم‌افزار کتابخانه‌ای، امکان استفاده از بارکد خوان در ورود اطلاعات است که سرعت و دقت را بالا می‌برد و در وقت صرفه‌جویی می‌شود.

عدم استفاده از یک معیار شناسایی منحصر به فرد مانند شماره شناسنامه یا کد ملی برای شماره عضویت، گاهی سبب تخصیص بیش از یک شماره عضویت برای اعضا حتی در یک مرکز می‌شود.

نمود امکان ارسال اخطار به اعضای دارای دیرکرد یکی دیگر از عوامل ناراضی‌ت کتابداران و مرئیان از این نرم‌افزار است. آن‌ها ناگزیرند برای اعلام دیرکرد اعضا با آنان تماس بگیرند که این امر بسیار هزینه‌بر و وقت‌گیر است. تنها با ارسال یک پیام از طریق ایمیل یا حتی

منابع

- افشار، م. و دانش، ف. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر برنامه‌های آموزشی غیررسمی کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان بر ارتقاء سواد اطلاعاتی دانش آموزان از دیدگاه کتابداران و آموزگاران. *فصلنامه پیام کتابخانه*، ۵۴: ۸۳-۹۳.
- باب‌الحوادثی، ف. (۱۳۷۸). *تقش و اهمیت کتابخانه‌های آموزشگاهی و رهنمودهایی برای کتابخانه‌ها کودکان*. تهران: وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- بیگی، م. (۱۳۸۶). معرفی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی ایران. *کتاب ماه (کلیات)*، ۱۱ (۳): ۷۶-۸۱.
- حریری، ن. و فیروزی، ص. (۱۳۹۰). سنجش رضایت کاربران نرم‌افزار کتابخانه دیجیتال پیام در کتابخانه‌های استفاده‌کننده از آن. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات* ۲۲ (۴): ۸۳-۱۰۲.
- حسن‌پور، ز. و رضایی شریف‌آبادی، س. (۱۳۸۹). ویژگی‌های رابط کاربر کتابخانه‌های مجازی بین‌المللی کودکان از دیدگاه کاربران و پیشنهاد یک الگو. *مجله علمی پژوهشی مطالعات ادبیات کودکان*، ۱ (۲): ۴۵-۷۰.
- حسن‌زاده، م. و سهراب زاده، س. (۱۳۹۱). ارزیابی رابط کاربر کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان ایران از نظر مطابقت با معیارهای عمومی و تخصصی. *فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۲: ۱-۱۲.
- ذاکر شهرک، م. و ابادری، ز. (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در ایران با استفاده از مدل تعالی بنیاد کیفیت اروپا (EFQM) و *Information Processing and Management*, 43 (1): 47-64. DOI: <http://ac.els-cdn.com>
- Larg, Andrew, and Beheshti, Jamshid. (2005). Interface design, web portals and children. *Library Trends*, 54 (2). 318-324. DOI: <http://ac.els-cdn.com>
- Manuel, k. 2002. teaching information Literacy to Generation Y. *journal of library administration*, 30 (1-2), 195-217. DOI: <http://ac.els-cdn.com>
- Martens, M. (2012). Issues of access and usability in designing digital resources for children. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 34 (3): 159-168. DOI: <http://ac.els-cdn.com>
- ارائه مدل پیشنهادی ایجاد کتابخانه بین‌المللی کودکان و نوجوانان. *نشریه تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۴۶: ۱۲۹-۱۴۹.
- رحیمی، ف. (۱۳۸۲). تاریخچه، ساختار و تشکیلات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. *ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی*، ۷: ۹-۲۷.
- فامیل روحانی، ع. الف. و خواجه‌ی، ف. و حمیدی، م. (۱۳۹۲). بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۲۱ (۶): ۹۳-۱۰۶.
- کردیان، ر.، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، تهران. مصاحبه، ۱۲ آذر ۱۳۹۳.
- نجفی‌نیا، ش. (۱۳۸۸). رویکرد تطبیقی نمونه‌های دیجیتالی کتابخانه کودکان نوجوانان. *کتاب سال*. ۸۰: ۱۸۳-۲۰۲.
- نوروزی، ی. و نعمتی، س. (۱۳۸۹). ارزیابی نرم‌افزارهای جمع‌کننده کتابداری تحت وب پارس آرخش، نوسلو نمایه در بازیابی اطلاعات تحقیقات اطلاع‌رسانی و *کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶: ۳۳-۴۳.
- نوشین فرد ف. و احمدی، الف. (۱۳۹۱). بررسی و ارزیابی رسد نرم‌افزار جامع کتابخانه مرکز اسناد و آرشیو در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه کاربران. *فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۲ (۱): ۱۳-۲۶.
- <http://www.magiran.com/temp/mag-pdf>
- وبسایت کانون پرورش فکری کودکان نوجوانان (۱۳۹۳) / *سلسله‌نامه کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان* [نوشته وبسایت] بازیابی شده در ۲۵ آذر ۱۳۹۳. <http://www.magiran.com/temp/mag-pdf>
- BiBlal, D. and Bachir, I. (2007) Children's interaction with international and multilingual digital libraries: I. Understanding interface design representations. *Information Processing & Management*. 43 (1): 47-64. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ipm.2006.05.007>
- DeRidder, J. L. (2007). Choosing software for a digital library. *Library Hi Tech News*, 24 (9/10): 19-21 DOI: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/07419050710874223>
- Goh, D. H. L. et al. (2006). A checklist for evaluating open source digital library software. *Online Information Review*, 30 (4): 360-379. DOI: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/14684520610686283>

Soloway, E. (1991). How the Nintendo Generation Learns. *communications of the ACM*. 9: 23-28.

DOI: <http://ac.els-cdn.com>

Subarna, K. D. and Sibsankar J.) 2008 (. Developing Digital Libraries for Global Children. *International CALIBER*. 247-266.

DOI: <https://www.researchgate.net/publication/268054254>

Wu,k. C.). 2015 (. Affective surfing in the visualized interface of a digital library for children. *Information Processing and Management* 51: 373-390. DOI: <http://ac.els-cdn.com>